

Maija Koivula

Kato mua! – Lapsilähtöisyyttä tutkimassa

Tutkimuskohteena Satulinnan päiväkoti

Opinnäytetyö

Kevät 2010

Sosiaali- ja terveystieteiden yksikkö

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK)

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveystieteiden koulutusyksikkö
 Koulutusohjelma: Sosiaalialan koulutusohjelma

Tekijä: Koivula, Maija

Työn nimi: Kato mua! – Lapsilähtöisyyttä tutkimassa, tutkimuskoh-
 teena Satulinnan päiväkotinä

Ohjaaja: Aalto, Anu

Vuosi: 2010 Sivumäärä: 47 Liitteiden lukumäärä: 3

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää miten lapsilähtöisyys toteutuu Satulinnan päiväkodissa. Tutkimuksen teoriaosassa keskityn käsittelemään varhaiskasvatusta ja lapsilähtöisyyttä. Keskeisenä tavoitteena tutkimuksessa oli selvittää mitä Satulinnan päiväkodissa kasvattajat ajattelevat lapsilähtöisyyden tarkoittavan, mitä se on heidän mielestään Satulinnassa, miten he työssään edistävät lapsilähtöisen varhaiskasvatuksen toteutumista, miten lapsen yksilöllisyys huomioidaan varhaiskasvatuksessa sekä miten tai mitkä asiat toimintaympäristössä ovat tukemassa ja edistämässä kasvattajia lapsilähtöisen varhaiskasvatuksen toteuttamiseen. Halusin tutkimuksessa selvittää myös sitä, miten he ovat omassa työssään tukemassa lasten välistä vuorovaikutusta sekä yleisesti mitä vuorovaikutus heille merkitsee arjen kasvatustyössä. Tutkimus on tehty kvalitatiivisena tutkimuksena ja tutkimuksen kohteena oli Halkosaaressa sijaitseva Satulinnan päiväkotinä. Tutkimuksen toteutin teemahaastatteluna ja niitä tukemassa olivat tekemäni havainnoinnit.

Tutkimustulosten mukaan lapsilähtöisen varhaiskasvatuksen tunnusmerkit toteutuvat Satulinnan päiväkodissa. Tutkimus osoitti, että kasvattajat ymmärtävät lapsilähtöisyyden merkityksen kasvatustyössään, lasten yksilöllisyys huomioidaan hyvin, lapsia kuunnellaan sekä vuorovaikutuksellinen ja rikastuttava toimintaympäristö ovat omalta osaltaan tukemassa kasvattajia lapsilähtöisen varhaiskasvatuksen toteuttamisessa.

Tutkimuksen keskeinen johtopäätös oli, että Satulinnan päiväkodissa toteutetaan lapsilähtöistä varhaiskasvatusta. Tärkeimpiä kehittämisen kohteita ja haasteita ovat lasten mahdollisuus vaikuttaa entistä enemmän hoitopäivien sisältöön sekä lasten kuunteleminen. Kiireettömän arjen ”luominen” on haaste myös Satulinnan päiväkodissa.

Asiasanat: varhaiskasvatus, lapsilähtöisyys, yksilöllisyys, vuorovaikutus

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work
 Degree programme: Degree Programme in Social Work

Author/s: Koivula, Maija

Title of thesis: Look at me! Child-Centeredness in Satulinna Day Care

Supervisor(s): Aalto, Anu

Year: 2010 Number of pages:47 Number of appendices: 3

Objective of this study was to determine how the child orientation comes true in the daycare of Satulinna kindergarten.

In the theoretical part of my study I focus on early education and, first of all, child-oriented. The central target of this study was to determine what, educators of the kindergarten Satulinna, think about the child-oriented means. What child-oriented is in Satulinna kindergarten in their mind and how the educators work to promote the implementation of child-oriented early education, how about the child's individuality takes into account in the early education and how the operational environment is supporting and promoting about child-oriented executions in early education. I also wanted to find out in my study, how they are in their own work supporting children's interactions?

I have done the study like qualitative research and the object of study was Satulinna kindergarten in Halkosaari. I executed my study by theme interviews and my interviews supported by my observation.

According to the study about the child-oriented characteristics in the early education come true in the daycare of Satulinna kindergarten. Children taken into account as individuals, children are listened to and taken into account the needs of children. According to the results the educators of Satulinna kindergarten experience to conduct the child-oriented and they determine it's through the child's listening, an individual attention and responding to their needs.

The central conclusion of study was that in the kindergarten Satulinna implemented the child-oriented early education.

Treatment of Children's facilities to influence contents of the days of treatment even more than before, experienced however to be the development of the target.
 Keywords: early childhood, child-centeredness, individuality, interaction,

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ	4
1 JOHDANTO	5
2 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	7
2.1 Tutkimus ongelmat.....	7
2.2 Tutkimuksen eteneminen ja tavoitteet.....	8
2.3 Satulinnan päiväkodin esittely.....	9
2.3 Tutkimusmenetelmänä laadullinen tutkimus	10
2.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys.....	11
3 LAPSILÄHTÖISYYS VARHAISKASVATUKSESSA.....	13
3.1 Varhaiskasvatus.....	15
3.2 Lapsilähtöisen varhaiskasvatuksen alkulähteillä	16
3.3 Varhaiskasvattaja	18
3.4 Laatu varhaiskasvatuksessa	20
4 LAPSILÄHTÖINEN TOIMINTAYMPÄRISTÖ	22
4.1 Toimintaympäristön merkitys lapsilähtöisyydessä.....	22
4.2 Vuorovaikutus osana päiväkodin arkea	24
5 TUTKIMUSTULOSTEN ANALYSOINTI.....	26
5.1 Lapsilähtöisyyttä tarkastelemassa Satulinnan päiväkodissa	26
5.2 Lapsi yksilöllisenä toimijana	30
5.3 Vuorovaikutuksen merkitys lapsilähtöisessä varhaiskasvatuksessa	31
5.4 Lapsilähtöisyyttä toimintaympäristöön	34
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	36
7 POHDINTA.....	40
LÄHTEET	43
LIITE 1: Tutkimuslupa	45
LIITE 2: Haastattelulomake.....	46

1 JOHDANTO

Ensimmäiset vuodet ovat lapselle tärkeitä hänen kasvun, kehityksen ja oppimisen kannalta. Monet lapset viettävät lapsuusvuosistaan suuren osan ajasta päivästä päiväkodissa. Siksi on tärkeää tietää, mitä päiväkodissa päivän aikana tapahtuu? Ja vielä tärkeämpää on tietää, ovatko päiväkodin kasvatukselliset päämäärät, toiminta-ajatukset ja arvot lapsilähtöisiä?

Lasten päivähoitoa koskevan lain (L 19.1.1973/36) mukaan päivähoiton tavoitteena on tukea päivähoidossa olevien lasten koteja näiden kasvatustehtävässä ja yhdessä kotien kanssa edistää lapsen persoonallisuuden tasapainoista kehitystä. Päivähoiton tulee tarjota lapselle jatkuvat, turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet, lapsen kehitystä monipuolisesti tukevaa toimintaa sekä lapsen lähtökohdat huomioon ottaen suotuisa kasvuympäristö. (L 19.1.1973/36.)

Lapsilähtöisyys nähdään tärkeänä osana päivähoitoa ja Kallialan (2008, 22) mukaan yleisesti hyväksytyä lapsilähtöisyyden periaatetta ei ole helppo noudattaa käytännössä. Hänen mukaan lapsilähtöisyydestä onkin tullut fraasi, jonka merkitys ei ole selvä käytännön työntekijöille. Jokainen päivähoiton kentällä työskentelevä tietää, että päiväkodin kasvatustoimintaa on asianmukaista kuvata lapsilähtöiseksi riippumatta siitä, miten todellisuudessa toimitaan. (Kalliala 2008, 19).

Olen työskennellyt useamman vuoden Ylistaron kunnan, nykyisen Seinäjoen kaupungin päivähoidossa; ryhmäperhepäivähoitajana. Tein hallinnon harjoittelua Ylistaron päivähoiton aluejohtajalla, jolloin sain lopullisen ”kipinän” tähän opinnäytetyön aiheeseen.

Halusin selvittää opinnäytetyöni avulla miten lapsilähtöisyys toteutuu Satulinnan päiväkodissa? Mitä he tarkoittavat/ymmärtävät lapsilähtöisellä varhaiskasvatuksella?

Tutkimuksessani selvitin myös miten lapsi, lapsen yksilöllisyys sekä lapsen osallisuus toiminnan suunnitteluun huomioidaan Satulinnan päiväkodissa. Myös toimintaympäristön ja vuorovaikutuksen merkitystä lapsilähtöistä varhaiskasvatusta toteuttaessa halusin selventää. Opinnäytetyöhöni liittyvän tutkimuksen toteutin päiväkodin varhaiskasvattajille havainnoinnin ja teemahaastattelun avulla.

2 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Lapsilähtöisen varhaiskasvatuksen ”markkinoiminen” varhaiskasvatuksen kentällä ja yleisissä keskusteluissa, sekä laatukseskustelu olivat minua innoittamassa tutki-
maan lapsilähtöisyyttä tarkemmin. Tutkimusta tehdessäni on tullut esille, että lapsi-
lähtöisyys on tietynlainen ”muotiasana”. Usein on hienoa ja jopa vaikuttaa hyvin
ammattillista sanoa että, *”meillä varhaiskasvatus ja toiminta ovat hyvin lapsilähtöis-
tä”*. Ei ole sattumaa se, että tutkimuskohteenani on Satulinnan päiväkotia. Jo mo-
nen käytännönläheisen syyn vuoksi valitsin juuri Satulinnan päiväkodin. Kuntali-
toksen myötä Ylistaro on osa Seinäjokea ja tämän liitoksen myötä myös päivähoi-
don sektorilla on tullut erilaisia ”rakenteellisia” muutoksia. Myös Satulinnan päivä-
kodin henkilöstörakenne on muuttunut oleellisesti aikaisempaan verrattuna. Se
tarkoittaa Satulinnan osalta sitä, että päiväkodissa on uudistuksen myötä vastaa-
vaopettaja, joka hoitaa osittain myös hallinnollisia tehtäviä. Satulinnan päiväkotia on
laajentunut noin kaksi vuotta sitten ja on uudistuksen myötä kolmeosastoinen päi-
väkotia.

Seinäjoen kaupunki tarjoaa monipuolisia varhaiskasvatuspalveluja. Seinäjoella on
25 päiväkotia, 27 ryhmäperhepäiväkotia ja n.160 perhepäivähoitajaa. Seinäjoen
kaupungin päivähoito vastaa lapsiperheiden tarpeisiin järjestämällä tavoitteellista
ja turvallista päivähoitoa ja opetusta moniammatillisena yhteistyö-
nä. (www.seinajoki.fi/paivahoito).

2.1 Tutkimusongelmat

Tavoitteenani oli lähteä opinnäytetyön avulla tutkimaan, että toteutuvatko Satulin-
nan päiväkodissa lapsilähtöisen varhaiskasvatuksen tunnusmerkit. Tutkimuksen
avulla pyrin selvittämään muun muassa sitä miten Satulinnan päiväkodissa lapsi-
lähtöistä varhaiskasvatusta toteutetaan, peilaten sitä käyttämiini eri teorialähteisiin.

Tutkimuksen pääongelmaksi tai kysymykseksi muodostui:

Toteutuvatko Satulinnan päiväkodissa lapsilähtöisen varhaiskasvatuksen tunnusmerkit?

Tästä pääongelmasta muotoutuivat seuraavat alaongelmat:

Miten lapsilähtöisyys ymmärretään Satulinnan päiväkodissa?

Miten kasvattajat huomioivat lapsen yksilöllisyyden?

Miten kasvattajat kokevat vuorovaikutuksen tukevan lapsilähtöistä varhaiskasvatusta?

Mitkä asiat toimintaympäristössä ovat tukemassa ja edistämässä lapsilähtöisen varhaiskasvatuksen toteuttamista / tai estämässä lapsilähtöisen varhaiskasvatuksen toteuttamista?

2.2 Tutkimuksen eteneminen ja tavoitteet

Tavoitteeksi tutkimukselleni asetin, että pyrin selvittämään Satulinnan päiväkodin lapsilähtöisen varhaiskasvatuksen toteutumista heidän normaalissa arjessaan. Ajatuksena on kuitenkin se, että teen tämän tutkimuksen itseni ja oman oppimiseni vuoksi. Mutta kuitenkin päällimmäisenä toiveena se, että tämä voisi olla kannustamassa niin Satulinnan päiväkodissa, kuin muuallakin varhaiskasvatuksen kentällä kasvattajia lapsilähtöiseen toimintaan. Aluksi mietin niitä asioita, joita haluan tässä tutkimuksessani selvittää. Lapsilähtöistä näkökulmaa selvittäessä on monia asioita, joita voisi tutkia. Lukiessani alan kirjoja poimin niistä muutamia yksityiskohdaisia asioita, joita tulen selvittämään omassa tutkimuksessani peilaten niitä lapsilähtöiseen varhaiskasvatukseen. Niitä asioita ovat nämä tutkimukseni keskeisimmät kysymykset. Eli miten Satulinnassa näkyvät nämä lapsilähtöisen varhaiskasvatuksen tunnusmerkit ja miten siellä kasvattajat määrittelevät lapsilähtöisyyden, miten he huomioivat lapsen yksilöllisyyden sekä vuorovaikutuksen sekä toimintaympäristön merkitys lapsilähtöisessä varhaiskasvatuksessa.

Opinnäytetyöni aihe valinnan koin erittäin hankalaksi. Toiminnan organisoimisen, johtamisen ja kehittämisen menetelmät - harjoittelujaksolla Seinäjoen kaupungin päivähoitossa ja kävimme esimieheni kanssa keskusteluja tulevasta opinnäytetyöstäni ja niiden keskustelujen yhteydessä syntyi idea tästä aiheesta. Sen jälkeen pidin selvänä, että haluan tehdä opinnäytetyöni juuri Satulinnan päiväkotiin, jos sieltä vain näytettäisiin vihreää valoa. Olin yhteydessä päiväkodin vastaavanopettajaan, joka innostui tästä ideasta ja oli alusta asti kannustamassa tämän tutkimuksen tekemiseen. Sen jälkeen kirjoitin ja lähetin tutkimuslupa-anomuksen Seinäjoen kaupungin päivähoitopäällikölle ja sieltä tuli myöntävä päätös (Liite 1). Sen jälkeen aloin miettimään havainnointi aikataulua ja jo teemahaastatteluun kysymyksiä.

Tutkimuksen aineistoa olen kerännyt joulukuun 2009 sekä tammi- maaliskuun 2010 aikana. Kävin havainnoimassa Satulinnassa useampana päivänä, yleensä aamupäivisin. Havainnointikäyntejä tein pääsääntöisesti kaksi kertaa jokaisella osastolla muutaman tunnin ajan. Osallistuin myös kerran jokaisen osaston tiimipalaveriin. Teemahaastattelun toteutin Satulinnan päiväkodissa jokaiselle kasvattajalle.

Haastattelurungon olin koonnut neljän teeman ympärille. Haastattelun teemoja olivat lapsilähtöisyys, vuorovaikutus, oppimisympäristö ja kasvattaja. Näiden teemojen puitteissa keskustelimme lapsilähtöisyydestä Satulinnan päiväkodissa (Liite 2).

2.3 Satulinnan päiväkot

Satulinnan päiväkot sijaitsee Halkosaaressa. Satulinnan päiväkodissa on kolme osastoa sekä satelliittiryhmänä esikouluryhmä Satusiivet Auneksessa. Alle kolmevuotiaiden ryhmä on nimeltään Pikkunisut, Rusinapullat ovat kolme- viisivuotiaiden ryhmä ja Ankkastukit ryhmässä ovat esikoululaiset. Satulinnassa on vastaavapäiväkodinopettaja, joka toimii osittain Rusinapullien ryhmässä ja osan ajasta hoitaa hallinnollisia tehtäviä. Lisäksi Satulinnassa on neljä päiväkodinopettajaa,

joista kaksi tekee puolikasta virkaa, hoitajia Satulinnassa on viisi ja avustajia kaksi. Satulinnassa on avoimesti näkyville päiväkodin toiminta-ajatuksen, kasvatusta päämäärät ja arvot sekä oppimiskäsitykset. Ne ovat esillä osastojen seinillä tai muuten näkyvällä paikalla, josta jokainen halutessaan voi niitä lukea. Seinäjoen kaupungin päivähoiton nettisivuilta on myös linkki Satulinnan päiväkodin sivuille, jossa on päiväkodin esittely lyhyesti.

Satulinnan päiväkodin **toiminta-ajatuksena** on se, että Satulinnassa lapselle tarjotaan turvallista ja lämminhenkistä hoitoa. Leikin ja monipuolisen toiminnan avulla lapsi saa riemukkaita oppimisen ja onnistumisen kokemuksia ja mahdollisuuden kasvaa itsenäiseksi yksilöksi.

Satulinnan päiväkodin **kasvatusta päämäärinä** on ohjata lasta kasvun tiellään niin, että lapsesta tulee toiset huomioonottava ja vuorovaikutustaitoinen, oikeudenmukaisesti lähimmäisiin suhtautuva sekä toimiva ja elämäniloinen lapsi.

Satulinnan päiväkodissa kasvattajat pyrkivät työssään toteuttamaan seuraavia **arvoja**. He pitävät tärkeänä työn lähtökohtana lapsen kuuntelemisen, kiireettömyyden, oikeudenmukaisuuden, empaattisuuden ja aidon välittämisen tunteen sekä turvallisuuden tunteen luomisen lapsille.

Satulinnan päiväkodissa **oppimiskäsityksenä** on se, että lapsi saa uusia oppimiskokemuksia, kun hän saa kannustavassa ilmapiirissä ilmaista itseään keskustelun, tutkimisen ja kokeilun kautta.

2.4 Tutkimusmenetelmänä laadullinen tutkimus

Opinnäytetyössäni lähdin tutkimusta toteuttamaan kvalitatiivisella tutkimuksella eli laadullisella tutkimuksella. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkimuksen kohdetta pyritään tutkimaan hyvin kokonaisvaltaisesti.

Minun tutkimusta ajatellen, tarkastelun kohteena olivat Satulinnan varhaiskasvattajat. Tavoitteena oli tarkastella ja tutkia minkälaisia menetelmiä, toimintatapoja sekä minkälaisia omia kokemuksia heillä on lapsilähtöisyydestä ja sen toteuttamisesta. Myös Laadullisella aineistolla tarkoitetaan pelkistetyimmillään aineistoa, joka on ilmiänsuhtaan tekstiä. Teksti voi olla syntynyt tutkijasta riippuen tai riippumatta. Esimerkkejä edellisistä ovat erimuotoiset haastattelut ja havainnoinnit. Omassa tutkimuksessani käytin teemahaastattelua. Toteutin sen yksilöhaastatteluna eli haastattelin päiväkodin jokaista yhdeksää kasvattajaa yksitellen.

2.5 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksissa pyritään aina välttämään virheiden syntymistä ja sen vuoksi kaikissa tutkimuksissa pyritään arvioimaan tehdyn tutkimuksen luotettavuutta. Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa tutkimuksen reliabiliteetti, joka tarkoittaa mittauksien toistettavuutta. (Hirsjärvi 2000, 213). Reliabiliteetin toteutumiseen olen kiinnittänyt opinnäytetyössäni huomiota muun muassa erityisellä tarkkuudella tutkimustulosten analysoinnissa. Teemahaastattelun kysymykset pyrin muotoilemaan mahdollisimman selkeästi ja haastattelurungon alakysymykset olivat selkeyttämässä ja tarkentamassa kysyttyä asiaa.

Validiteetin keskeisin luotettavuussisältö liittyy siihen, että mitataanko sitä mitä on tarkoitus mitata. Jos esimerkiksi käsitteen määrittely ei vastaa täysin todellisuutta, on mittaus tulos jossain määrin virheellinen. Toistuvana tällainen systemaattinen virhe alentaa mittavälineen validiutta. (Alkula ym. 1994, 89).

Hirsjärven ym. (200, 214) mukaan tutkimuksen luotettavuutta kohentaa osaltaan myös se, että tutkija on tehnyt tarkan selostuksen tutkimuksensa toteuttamisesta. Olen myös kirjoittanut haastateltavien kertomat asiat sana sanalta, niin miten he ovat asian ilmaisseet. Vaikka tutkimuskohde on lukijan tiedossa, ei kenenkään vastaajan henkilöllisyys tule esille tutkimuksessani. Tutkimukseni luotettavuuteen ja eettisyyteen vaikuttaa myös se, että käytin saamiani vastauksia ainoastaan tä-

män tutkimuksen toteutukseen. Olen tutkimuksessani pyrkinyt huomioimaan tutkimuksen eettisyyden. Olen muun muassa tallentanut ja tuhonnut keräämäni aineiston asianmukaisesti. Hirsjärven ym. (200, 28) mukaan on tärkeää, että tutkimuksen eettisyyteen vaikuttaa myös se, että tuloksia ei yleistetä ja tutkimustuloksia ei sepitellä ja kaunistella. Olen työssäni nähnyt tärkeänä sen, että asiat ja tutkimustulokset esitetään niin, miten ne ovat tutkimuksessa selvinneet. Oleellista eettisyyden kannalta on myös huomioida se, että raportointi ei saa olla harhaanjohtavaa tai puutteellista. (Hirsjärvi 200, 28.) Olen halunnut toimia rehellisesti ja luotettavasti sekä pyrkinyt ottamaan huomioon myös edellä mainitut tekijät opinäytetyössäni.

3 LAPSILÄHTÖISYYS VARHAISKASVATUKSESSA

Lapsikeskeinen pedagogiikka jäi suomalaisessa kasvatustieteessä taka-alalle pian toisen maailmansodan päättymisen jälkeen. Kiinnostus lapsikeskeisestä teoriasta kohtaan alkoi viritä maassamme uudelleen 1980-luvun alkupuolella. Modernin suomalaisen lapsikeskeisyyden pääkäsitteeksi nousi tuolloin opetuksen eheyttäminen ja sovellettiin jopa integroituun opetussuunnitelmaan pohjautuvaa kokonaisopetusta. (Hytönen 2002, 132-135).

Lapsilähtöisyys on yksi pedagoginen valinta ja rajaus monen muun pedagogisen painotuksen rinnalla. Lapsilähtöinen varhaiskasvatus tarkastelee varhaiskasvatusta lapsen kautta lapsen kasvuprosessina. Siinä painotetaan enemmän lapsesta lähteviä ideoita ja lapsesta kumpuavaa innostusta ja oppimista ja oivaltamista sekä sen kaiken tukemista oikeilla menetelmillä ja valinnoilla. Lapsilähtöisyyttä luonnehtii voimakas usko lasten kykyihin ja potentiaaliin. Tämä tarkoittaa esimerkiksi luottamusta siihen, että lapsilähtöisissä projekteissa tulee esille kaikki ne oleelliset asiat ja ilmiöt, jotka ovat ihmisen elämän kannalta välttämättömiä. Lapsilähtöisyyteen sisältyy keskeisenä määrittelevänä elementtinä lasten omaehtoinen ja suunnitteleva toiminta, joka säätelee niin tavoitteita, sisältöjä kuin itse toteutustakin. (Kinos 2001, 30,38).

Lapsilähtöisen kasvatustieteellisen taustalla on lapsen yksilöllisyyden kunnioittaminen ja tasa-arvo: jokainen lapsi hyväksytään sellaisena kuin hän on ja jokainen lapsi on yhtä arvokas ja tärkeä. Lapsen tarpeet ja kiinnostuksen kohteet ovat kasvattajalle aina yhtä tärkeitä ja ennen kaikkea samanarvoisia. (Hytönen 2002, 14).

Kallialan (2008, 22) mukaan yleisesti hyväksytyä lapsilähtöisyyden periaatetta ei ole helppo noudattaa käytännössä. Lapsilähtöisyydestä on hänen mielestään tullut fraasi, jonka merkitys ei ole välttämättä selvä käytännön työntekijöille. Vakiintunut puhetapa vaatii varhaiskasvatukselta lapsilähtöisyyttä, joka on käsitteenä osittain korvannut aikaisemmin suosittua ja käytettyä lapsikeskeisyyden. Jokainen päivähoiton kentällä työskentelevä tietää, että päiväkodin kasvatustoimintaa on asian-

mukaista kuvata lapsilähtöiseksi riippumatta siitä, miten todellisuudessa toimitaan. Lapsikeskeisyyttä ja- lähtöisyyttä puolestaan yhdistää lapsen tarpeiden ensisijaisuus. Huolimatta siitä, että puhutaan kasvatuksen keskeisistä lähtökohdista, käsitteitä käytetään usein huolettomasti ja huolimattomasti. (Kalliala 2008, 19).

Olen samaa mieltä Kallialan (2008, 19) kanssa siitä, että ehkä näitä lapsikeskeisyys ja lapsilähtöisyys ilmaisuja käytetään liian huolettomasti, kuitenkin tarkemmin asiaa miettimättä. Saattaa olla, että asian ilmaisija ei välttämättä ajattele asiaa kokonaisuudessaan vaan ajattelee ehkä sen oman toiminnan ja omien tai oman yksikön tavoitteiden kannalta. Saattaa kuitenkin olla, että jälkepäin tulee mietittyä asiaa enemmän ja sitä, mitä lapsilähtöisyys kaiken kaikkiaan tarkoittaa ja pitää ”sisällään”.

Kaiken systemaattisen kasvattamisen ja opettamisen perusajatuksena on jonkinlainen käsitys oppimisesta. Myös konstruktivistisen oppimisteorian perusajatuksena on lapsilähtöisyys. Lapsilähtöinen pedagogiikka korostaa lapsen yksilöllisen ja omaehtoisen oppimisen tukemista. Mary Maden on kuvannut osuvasti lasten yksilöllisyyttä. Hän vertaa lasta simpukkaan, jonka sisältä löytyy kauneutta ja vahvuutta, jos kasvattajat vain haluavat sitä etsiä. Jotta voisimme tarjota päivähoidossa kaikille lapsille onnistumisen kokemuksia, tarvitsemme erilaista toimintaa. Kasvattajille lapsilähtöisyys on liian usein sitä, että kuvitellaan jonkinlainen ”keskimääräinen lapsi”, jonka tarpeista sitten lähdetään. Totuus on kuitenkin se, että jokainen lapsi on erilainen ja näin ollen jokaisen lapsen tarpeet ovat myös erilaiset. (Kokkijuschkin 2000, 20–21).

Lapsilähtöisyyttä ajatellessa on tärkeää huomata se, että varhaiskasvatuksessa toiminta ja kasvatuspäämäärät voivat olla hyvinkin lapsilähtöistä ja kasvattajien ajatusmaailma myös hyvin lapsilähtöistä ajattelua. Saattaa kuitenkin olla, että kasvattajat eivät itse osaa mieltää omaa toimintaa ja kasvatustyyliään lapsilähtöiseksi. Usein ajatellaan, että lapsilähtöinen varhaiskasvatus on hyvin teoreettista, kasvatusturujen näkemyksiin ja tutkimuksiin perustuvaa systemaattista toimintaa. Kuitenkin se on sitä arjessa tapahtuvaa tavallista kasvatustyötä; lapsen tarpeisiin vastaamista, kuuntelemista, lapsen kunnioittamista ja lapsen kotona opittujen asioi-

den, tapojen tai käytäntöjen arvostamista, lapsen yksilöllistä huomioimista, tukemista jne. Se voi olla mielestäni, vaikka lapsen päiväuniajoissa joustamista. Tiedetään, että lapsella on tietynlainen rytmi päivässä ja halutaan olla vanhempien näkemystä kunnioittamassa ja antamassa lapselle mahdollisuus esimerkiksi mennä muuta ryhmää aikaisemmin päiväunille. Mielestäni onkin tärkeää kasvattajien tietää se, että heidän ajatuksena, kasvatustietämisenä ja toimintansa voivat olla hyvin lapsilähtöistä, ilman että he ajattelevat asiaa mitenkään erityisesti eri teorioiden kautta.

3.1 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatus-käsitteellä on neljä ulottuvuutta, jotka ovat käytännön ulottuvuus, tieteellinen ulottuvuus, oppiaineulottuvuus ja varhaiskasvatusajattelu. Varhaiskasvatusajattelu tarkoittaa varhaiskasvatukseen kohdistuvia ajatuksia, tietoja, mielipiteitä, näkemyksiä, ideoita ja havaintoja. (Härkönen 2003,226).

Varhaiskasvatuksessa pedagogiikalle on jätetty varsin väljät raamit ja paljon valinnan vapautta. Vapaus tuo mukanaan myös vastuun. Varhaiskasvatuksen valtakunnallisten linjausten ohjausvoima punnitaan yksittäisten kuntien ja päiväkotien sisällöllisissä painotuksissa ja valinnoissa. Mikään yksittäinen pedagoginen valinta ei ole oikeampi kuin toinen. Esimerkkinä pitkälle viedyistä pedagogisista painotuksista ovat mm. Montessoripedagogiikka ja Steinerpedagogiikka, joissa painottuvat voimakkaasti tietynlainen kasvatustietämisenä, toimintamallit, menetelmät ja välineistöt. (Mikkola & Nivalainen 2009, 10-11).

Varhaiskasvatus on pienten lasten eri elämäntilanteissa tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta, jonka tavoitteena on edistää lasten tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. Yhteiskunnan järjestämä, valvoma ja tukema varhaiskasvatus koostuu hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta. Se on suunnitelmallista ja tavoitteellista vuorovaikutusta ja yhteistoimintaa, jossa lapsi ja lapsen etu

on kaiken keskipisteenä. (Stakes, 11). Suomessa varhaiskasvatuksen linjausta ohjaavat varhaiskasvatussuunnitelman perusteet sekä laki lasten päivähoidosta (L1973/36).

Oman näkemykseni mukaan nykyaikana varhaiskasvatuksessa yhä enemmän painotetaan lapsen oman äänen kuulumista ja lapsen yksilöllisen oppimisen ja kehittymisen tukemisesta varhaiskasvatuksessa. Aikaisemmin varhaiskasvatus ajateltiin osana yhteiskunnan tuottamaa palvelua ja sen nähtiin olevan paikka, johon vanhemmat voivat viedä lapsensa työhön mennessään. Varhaiskasvatus oli hyvin aikuislähtöistä ja aikuisen näköistä oli se, jonka pohjalta varhaiskasvatusta toteutettiin. Silloin ehkä ajateltiin, että ammattitaitoinen kasvattaja tietää ja tuntee lapsen, iän ja kehitystason, tarpeet ja tietää, mikä milloinkin on lapsen kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle parhaaksi. Tärkeänä koettiin lapsen jokapäiväisten perusasioiden tyydyttäminen; ruoan antaminen, ulkoilu ja lepo. Hyviä asioita olivat nämäkin, mutta verrattuna nykypäivän varhaiskasvatukseen on kehitys ollut todella huimaa. On hienoa, että tänä päivänä pystytään vastaamaan ajan tuomiin haasteisiin ja lapsi nähdään nykypäivänä yksilönä. Hänen omat tarpeet, ikätaso, kehitystaso ja lapsen mielenkiinnon kohteet, yksilöllisyys otetaan huomioon varhaiskasvatuksessa.

Varhaiskasvatuksen kentällä henkilöstö on koulutettua ja tänä päivänä yhteiskunnassa panostetaan enemmän henkilökunnan kouluttamiseen ja lisäkoulutukseen. Yhteiskunnassamme olevat ongelmat ja perheissä lisääntyneet ongelmat ovat ehkä tulevaisuudessa luomassa entistä enemmän haasteita varhaiskasvatukselle ja yleensäkin päivähoidolle.

3.2 Lapsilähtöisen varhaiskasvatuksen alkulähteillä

Lapsen kehityksen ja kasvatuksen asiantuntijat ovat jo vuosisatoja tarkastelleet lapsen yksilöllisyyttä ja tuoneet kuvauksissaan esille lapsen ajattelun ja maailma-

kuvan ainutlaatuisuuden ja korostaneet varhaisvuosien merkitystä yksilön kehitykselle. (Lummelahti 1995, 23).

Lapsikeskeisen kasvatuksen pedagogiikalla on vuosisataiset perinteet. Hytösen (1992, 9) mukaan lapsikeskeisen pedagogiikan tutkijat ovatkin hyvin yksimielisiä siitä, että kyseisen kasvatuskäsityksen perusajatukset on esittänyt ranskalainen Jean Jacques Rousseau teoksessaan *Émile eli Kasvatuksesta* vuonna 1762. Hän piti lapsen omaehtoisen kiinnostuksen heräämistä välttämättömänä oppimiselle ja korosti luonnon merkitystä ihmiselle ja ihmisen kehitykselle. Hän näki lapsen spontaanin kokeilemisen ja yrittämisen olevan tärkeitä näkökohtia oppimisessa. Rousseau vaati lapsen kehitysvaiheen huomioonottamista opetuksessa ja jokaisen lapsen kunnioittamista yksilönä. Hän varoittikin aikuisia järjestämästä lapsen opetusta omilla ehdoillaan. (Lummelahti 1995, 24).

Rousseauun ajatuksia pidetäänkin lähtökohtana lapsikeskeiselle kasvatuskäsitykselle. (Hytönen 2002) Varsinaisen läpimurron lapsilähtöinen pedagogiikka teki kuitenkin vasta 1900-luvun alkupuolella ruotsalaisen kirjailijan Ellen Keyn teoksen myötä. Kyseisen teoksen nimen mukaan on 1900-lukua nimetty ”lapsen vuosisadaksi”. (Hytönen 1992, 9.)

Myös toinen merkittävä lapsen kehityksen ja kasvatuksen asiantuntija on italialainen Maria Montessori. Björksténin (1982, 12 -16) mukaan Montessori korosti lasten yksilöllisyyttä ja sitä, että jokaisella yksilöllä on persoonallinen tapa havainnoida ympäristöä ja oppia. Montessorin mielestä aikuinen ei saa määritellä, milloin ja mitä lapsi oppii. Hänen mukaansa lapsella on herkkyyksia, jolloin hän kiinnostuu jostakin ja silloin oppiminen on helppoa. Montessori on aikoinaan suunnitellut laajan kokoelman opetusvälineitä, joiden parissa työskennellen lapsi oppii omien edellytystensä mukaisesti. (Björkstén 1982, 12–16.)

Varhaiskasvatuksen ja lapsen edun näkökulmasta on hienoa nähdä, että useita vuosisatoja sitten vallinneet keskustelut ja syntyneet oppimiskäsitykset lapsilähtöisestä varhaiskasvatuksesta ovat yhä uudelleen puhuttamassa kasvattajia; niin

vanhempia kuin päivähoidon varhaiskasvattajia. Nykyaikana annetaan mielestäni arvoa näille näkemyksille ja otetaan kirjaimellisesti kasvatusteorioita arkeen. Saattaa olla, että monessa päiväkodissa halutaan oppia tai omaksua jotain näistä kasvatusteorioista ja näkemyksistä. Ja saattaa olla, että jopa useampaa kasvatusteoriaa käytetään rinnakkain arjessa toiminnan ja kasvatuksen lähtökohtana.

3.3 Varhaiskasvattaja

Kasvatuksessa on aina kysymys kahden osapuolen, kasvattajan ja kasvatettavan välisestä suhteesta ja vuorovaikutuksesta. Kuitenkin esiintyy erilaisia näkemyksiä siitä, kuinka aktiiviseksi, näkyväksi tai yksilöidyksi kasvattaja ajatellaan. Heinosen (1989, 67) mukaan väljästi määriteltynä kasvattaja on jokainen sellainen ihminen, joka tarkoituksellisesti pyrkii edistämään toisen ihmisen kehitystä. (Hirsjärvi, Huttunen, 1999.)

Varhaiskasvatuksen keskeisenä voimavarana on ammattitaitoinen henkilökunta. Laadukkaan varhaiskasvatuksen kannalta on tärkeää, että koko kasvatushenkilökunnalla ja jokaisella yksittäisellä kasvattajalla on vahva ammatillinen osaaminen ja tietoisuus. (Stakes, 11).

Kasvatushenkilöstön koulutus ja työkokemus antavat vankan pohjan päivähoiton kasvatustyölle. Jokainen kasvattaja on kuitenkin erilainen ja kasvatustapaan vaikuttavat monet eri tekijät. Niitä ovat esimerkiksi kasvattajan persoonalliset ominaisuudet, tietotaito, työkokemus, omat lapsuudenkokemukset, asenteet, oma ihmiskuva ja kasvatuskäsitykset. Kasvatuksessa tärkeää on se, osaako kasvattaja vastata lapsen yksilöllisiin tarpeisiin sopivalla tavalla. Joku lapsista on saattanut tottua kovaääniseen komenteluun, mutta joku toinen saattaa säikähtää aikuisen kovaa ääntä. (Koivunen 2009, 119).

Jokainen kasvattaja on erilainen yksilö ominaisuuksineen, vahvuuksineen ja puutteineen. Kasvattajan persoonallisuus lasten kanssa tehtävässä työssä on todella

merkittävä tekijä. Koivusen (2009, 122) mukaan onkin tärkeää, että kasvattajana on hyvä tiedostaa omat persoonalliset piirteet, kuten esimerkiksi temperamentti, koska tiedostamalla oman persoonallisuuden hän voi arvioida ja kehittää omaa persoonallisuuttaan ja minäkäsitystään. Kasvattajan ensisijainen arvioinnin kohde tulisi olla kasvattaja itse. Kyetäkseen rakentavasti arvioimaan lapsen vuorovaikutustaitoja kasvattajan tulee tuntea omat vuorovaikutustaitonsa ja taas kyetäkseen arvioimaan lapsen

oppimista hänen on tiedostettava oma oppimiskäsityksensä tai kasvatustyylinsä sekä niiden vaikutus lapseen. Kasvattajan omalla toimintatavalla on todella suuri vaikutus lapsen käyttäytymiseen ryhmässä sekä myönteisesti että kielteisesti. Kasvattajan oma rauhallisuus, keskittyminen lapsiin ja hyvä vuorovaikutus luovat lapsiryhmään turvallisen ilmapiirin. Vastaavasti kasvattajan levottomuus lisää lasten levottomuutta tai kasvattajan oma puheliaisuus ja kovalla äänellä puhuminen lisäävät lasten äänen käyttöä. (Koivunen 2009, 122).

Arjessa kokee sen, miten jokainen lapsi on omanlaisensa yksilö ja jokainen lapsi on erilainen; oppijana ja persoonana. Työn kartuttama kokemus lisää ammatillista osaamista ja kokemus on omalta osaltaan tuomassa varmuutta ja tuntumaa työhön.

Mielestäni on kuitenkin tärkeää muistaa se, että työyhteisön suuri voimavara ja ehkäpä inspiraationkin lähde on se, että jokainen kasvattaja on oma, erilainen persoona. Olen huomannut, että usein on niin, että työyhteisössä persoonat täydentävät toisiaan ja silloin lähtökohta varhaiskasvatukselle ja lapsilähtöisyydelle on erinomainen. Henkilökunta on orientoitunutta ja ammattitaitoista. Työyhteisössä yleisen ilmapiirin merkitys on henkilökunnan, mutta ennen kaikkea lasten ja heidän lapsilähtöisen varhaiskasvatuksen kannalta oleellista. Hyvä ilmapiiri ja sujuva vuorovaikutus ovat luomassa lapsille turvalliset puitteet innokkaaseen oppimiseen ja kehittymiseen. Turvalliset aikuiset ja turvallinen ilmapiiri ovat lähtökohtia lapsilähtöiseen varhaiskasvatukseen. Ja ennen kaikkea lapsen edun mukaista on se, että hän saa olla oppimassa turvallisessa oppimisympäristössä ja yhteisössä.

3.4 Laatu varhaiskasvatuksessa

Laadukkaaksi päivähoidoksi ja varhaiskasvatukseksi on usein määritelty toimintaprosessin ulkoiset seikat kuten henkilökunnan määrä, pysyvyys ja koulutustaso. Laatukeskustelua on Suomessa käyty pitkään hallinnon näkökulmasta. Näin ollen sisällöllinen laatu on jäänyt vähemmälle huomiolle. (Karlsson, 2000).

Varhaiskasvatuksen linjaukset ja varhaiskasvatuksen suunnitelman perusteet ja niiden pohjalta laaditut kunnalliset linjaukset ja suunnitelmat toimivat perustana, kun kunnissa arvioidaan ja kehitetään varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kuvataan käsitys hyvästä ja tavoiteltavasta varhaiskasvatuksesta. Kunnalliset suunnitelmat ovat oleellinen osa kuntien ja yksikköjen laadunhallintaa, jonka tavoitteena on arvioida ja kehittää toimintaa monipuolisesti ja säännöllisesti. Arviointiin osallistuvat henkilöstön ja hallinnon lisäksi vanhemmat, lapset ja eri yhteistyötahot. Arviointi on kehittämisen edellytys. Arvioinnin avulla määritetään, miten asetetut tavoitteet on saavutettu sekä tunnistetaan toiminnan vahvuuksia ja nostetaan esiin kehittämistarpeita. Myös laadunarvioinnin prosessia arvioidaan. Säännöllinen dokumentointi osana laadunhallintaa mahdollistaa pitkäjänteisen seurannan ja arvioinnin. (Stakes, 45).

Laadun avulla on haluttu etsiä hyvän päivähoidon tai opetuksen kriteereitä ja työn kehittämiseksi on asetettu laatutavoitteita. Jos toiminnassa halutaan toteuttaa tiettyjä laatukriteereitä on syytä pohtia, mille teoreettisille näkemyksille laatu käsitys pohjaa. Jotta voidaan arvioida ja toteuttaa laadukasta toimintaa on voitava jäsentää sitä, mitä laadulla tarkoitetaan ja mitä se edellyttää käytännön toimintatilanteissa. Hyvän tai laadukkaan toiminnan kriteereitä on syytä muuttaa sitä mukaan, kun saadaan uutta tietoa lapsen ja yhteisön toiminnasta. (Karlsson, 2000).

Keskustelua päivähoidon laadusta hallitsee aina ”ryhmäkoko” keskustelu. Jos on ongelmia, niin oletetaan johtuvan ennen kaikkea liian suurista lapsiryhmistä, joten yleensä ratkaisua haetaan niiden pienentämisestä. Ryhmäkoko ei kuitenkaan pitäisi käyttää ”selitysausautomaattina”, koska se oikeuttaa heikkolaatuisen varhaiskasvatuksen väittämällä epäsuorasti, että näin suurissa ryhmissä on mahdotonta

toimia tasokkaasti. Kallialan (2008) mukaan, ”Mitä pienempi ryhmä, sitä laadukkaampi varhaiskasvatus” on houkutteleva mutta paikkansapitämätön iskulause. Kaikesta huolimatta ryhmäkoko on yksi tärkeimmistä laatutekijöistä. Myös henkilökunnan koulutustaso vaikuttaa osaltaan varhaiskasvatuksen laatuun. Valtakunnalliset ratkaisut heijastuvat päiväkodin arkeen. (Kalliala, 2008).

4 LAPSILÄHTÖINEN TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Koivusen(2009, 123) mielestä ihanteellinen ympäristö kasvun, kehityksen ja oppimisen kannalta on ryhmä, jossa kaikki kasvattajat ovat läsnä koko ajan lasten toiminnassa. He eivät keskustele keskenään vaan ovat jakaneet toiminta-alueet keskenään ja osallistuvat lasten mukana kaikkeen toimintaan, myös lasten vapaavalintaiseen puuhasteluun. Koivunen korostaa sitä, että kasvattajat eivät kuitenkaan olisi puuttumassa liikaa lasten tekemisiin ja kunnioittaisivat lasten omia valintoja. Kasvattajat ovat koko ajan tietoisia siitä, mitä ryhmässä tapahtuu ja mitä kukin lapsi kulloinkin tekee. Kasvattaja kuulee ja kuuntelee lasta herkällä korvalla, osaa ohjata tarvittaessa lapsen toimintaa ja houkutella mukaan vaativiinkin tehtäviin. Kasvattajan tulee kehua ja kannustaa lasta sekä puhua rauhallisella äänellä käyttäen ilmaisuja, joita lapsi ymmärtää.

4.1 Toimintaympäristön merkitys lapsilähtöisyydessä

Ympäristön laatu vaikuttaa olennaisesti lapsen kehitykseen. Lapsen onnistumiseen oppimisessa ei vaikuta vain lasten älykkyys ja käytettävät opetusmenetelmät vaan myös konkreettinen tila, minkälaisia mahdollisuuksia se tarjoaa. Toiminnallisesti, tilallisesti ja elämyksellisesti virikkeellinen ympäristö, jossa lapsen yksilölliset tarpeet on mahdollisuuksien mukaan otettu huomioon, edistää lapsen kehitystä parhaiten. (Kokljuschkin, 2001). Lasten käden jälki sekä lasten toiveet ja tarpeet ja ovat hyviä rakennustarvikkeita, kun luodaan toimivia, virikkeellisiä ja ennen kaikkea lapsilähtöistä toimintaympäristöä. Kasvattajien tehtävä on varmistaa, että puitteet toimintaympäristössä ovat turvallisia lapselle; leikkimiselle ja kaikelle toiminnalle.

Mielestäni se, millaiseksi päiväkodin oppimisympäristö on luotu, kertoo paljon päiväkodin henkilökunnan innostuksesta ja panostuksesta työhön. Itse päiväkotirakennuksena, pihapiiri, lähiympäristö ja niiden hyödyntäminen ovat olennaisena

osana koko toimintaa ja oppimisympäristöä. Se, onko lapset omalta osaltaan saaneet olla luomassa yhteisiä tiloja ja vaikuttamassa niihin on lähtökohtana lapsilähtöiselle toiminnalle aivan erilainen, kuin se että aikuiset ovat tehneet ympäristönsä heidän näköisekseen ja sellaiseksi, jossa he tulevat työskennellessään viihtymään. On hienoa nähdä, kun lasten piirustukset ja askartelut koristava seinäpintoja. Myös se, että lelut tai ainakin osa niistä ja piirtämiseen ja askarteluun tarvittavia välineitä on lasten saatavilla, kertoo mielestäni siitä, että lapsia kannustetaan omaehtoiseen tekemiseen ja lapselle annetaan mahdollisuus oppia ja kehittyä omien valintojen mukaan. Se, onko päiväkotiympäristönä uusi tai vanha, ei välttämättä vaikuta lapsen oppimiseen ja turvallisuuden tunteeseen vaan enemmän turvallisuutta luovat lämpimät ja turvalliset aikuiset ympärillä.

Varhaiskasvatusympäristö muodostuu fyysisten, psyykkisten ja sosiaalisten tekijöiden kokonaisuudesta. Varhaiskasvatusympäristöön kuuluvat rakennetut tilat, lähiympäristö sekä toiminnallisesti eri tilanteisiin liittyvät psyykkiset ja sosiaaliset ympäristöt sekä erilaiset materiaalit ja välineet. (Stakes, 15). Oppimiseen innostava monipuolinen ja joustava ympäristö herättää lapsissa mielenkiintoa, kokeilunhalua ja uteliaisuutta ja on kannustamassa lasta toimimaan ja ilmaisemaan itseään. Ympäristö tuo myös omalta osaltaan lasten ja kasvattajien yhteiseen toimintaan erilaisia tiedollisia, taidollisia ja kokemuksellisia aineksia. (Stakes, 15). Varhaiskasvatusympäristöä suunniteltaessa tulee siinä ottaa huomioon toiminnalliset ja esteettiset näkökulmat. Kun toimintaympäristö on rakennettu onnistuneesti, se on viihtyisä ja kannustaa lasta leikkimään, tutkimaan, liikkumaan, toimimaan ja ilmaisemaan itseään monella eri tavalla. Lapset voivat osallistua tilojen ja välineiden suunnitteluun osana erilaisten sisältöjen ja teemojen toteuttamista. (Stakes, 16).

Tärkeintä on kuitenkin, että varhaiskasvatusympäristön ilmapiiri on myönteinen. Myös turvallisuus ja lasten terveyteen ja muuhun hyvinvointiin liittyvät tekijät tulee huomioida. Tilojen suunnittelulla voidaan vaikuttaa lasten ja kasvattajien väliseen vuorovaikutukseen ja hyvin suunniteltu varhaiskasvatusympäristö kannustaa toimimaan pienryhmissä, jossa jokaisella on tasapuolinen mahdollisuus vuorovaikutukseen. (Stakes, 16).

4.2 Vuorovaikutus osana päiväkodin arkea

Aikuisten ja lasten vuorovaikutus on läsnä kaikessa päiväkodin toiminnassa. Päivittäinen kanssakäyminen on läsnä jokaisessa hetkessä ja monin eri sävyin; niin iloissa kuin suruissa. Aikuiset ovat avainasemassa huolimatta siitä, että myös lapset vaikuttavat sekä yksilönä että vertaisryhmänä varhaiskasvatusympäristön ilmapiiriin. On tärkeää, että vuorovaikutus on lasta kunnioittava ja ilmapiiri kuunteleva. Nämä piirteet aistivat hyvin helposti, kuten myös välipitämättömän ja kylmän kun on läsnä tällaisessa päiväkodissa. (Kalliala 2008, 11).

Lapsella on tarve hakeutua toisten lasten seuraan, mutta alle kouluikäisellä lapsella ei ole vielä riittäviä taitoja yhdessä toimimiseen. Siksi vuorovaikutus toisten lasten ja aikuisten kanssa on aina lapselle paitsi palkitsevaa myös kuluttavaa. (Mikkola & Nivalainen 2009, 19.)

Vuorovaikutus voi olla sanallista tai sanatonta. Jos ne ovat ristiriidassa keskenään, sanatonta viestiä uskotaan. On tärkeää muistaa se, että vuorovaikutuksessa lapsen kanssa katsekontakti on tärkeä. Kasvattajan pitää mennä lapsen tasolle niin, että silmät ovat samalla tasolla, jolloin katsekontaktin merkitys korostuu. Tämä on tärkeää erityisesti silloin, kun kasvattaja haluaa viestittää lapselle jotakin tärkeää tai jos lapsella on kasvattajalle tärkeää kerrottavaa. Lapselle vahvistuu tällöin kokemus siitä, että häntä kuunnellaan ja hänen asiaansa pidetään tärkeänä. (Koivunen 2009, 47).

Päivittäisissä tilanteissa pitää huomioida lasten tarve myös tavalliselle vuorovaikutukselle ja keskustelulle. Aikuisen on hyvä pysähtyä kiireenkin keskellä kuuntelemaan lasta ja olla luomassa turvallista ja vuorovaikutuksellista ilmapiiriä. Pienikin lapsi ymmärtää paljon ja vaikka lapsi ei osaisi vielä puhua, hän osaa kuunnella ja ehkä reagoi myös kuulemaansa. Keskustelut ja juttelut ovat usein oppimistilanteita ja niitä on hyvä olla muutenkin, kuin vaan etukäteen suunnitelluissa toimintatuokioissa. Aikuisen tehtävä on tarjota turvallista vuorovaikutusta, jossa lapsi voi testata ja kokeilla rajojaan. Yksilöllisten ja henkilökohtaisen vuorovaikutuksen

varmistaminen on haastava tehtävä, mutta mahdollista. (Mikkola & Nivalainen 2009, 20.)

Päiväkodissa kasvattajien välinen vuorovaikutus on välttämätöntä arjen sujumisen kannalta. Voidaan jopa sanoa, että kasvattajat ovat vuorovaikutuksen ammattilaisia. Koska työtä tehdään lasten parhaaksi, on henkilökunnan tärkeää panostaa sujuvaan ja luontevaan sekä ennen kaikkea luottamukselliseen vuorovaikutukseen. Jo lapsen edun kannalta on tärkeää, että vuorovaikutus toimii ja lasta koskevat asiat tulevat henkilökunnalle tiedoksi. Muutenkin työn kannalta on kaikkien edun mukaista, että yhteiset tiedot ja asiat saatetaan kaikkien henkilökuntaan kuuluvien tietoon. Arjen ympyröissä on hyvä muistaa, että lapset reagoivat ja tarkkailevat aikuisia ja ottavat oppia aikuisista. Esimerkillään aikuiset ovat lapsille näytämässä, miten vuorovaikutus voi olla hyvää ja sujuvaa.

5 TUTKIMUSTULOSTEN ANALYSOINTI

Suoritin teemahaastattelun Satulinnan päiväkodissa yhdeksälle kasvattajalle. Kävin myös havainnoimassa joka osastolla kaksi tai kolme eri kertaa. Havainnoinnit olivat minulle tukena haastatteluja tehdessä. Näiden havainnointikäyntien aikana pääsin tutustumaan Satulinnan päiväkodin arkeen. Satulinnan normaalia arkea seuratessa olin usein hyvin tyytyväinen näkemääni ja kuulemaani. Käyntieni pohjalta voisin todeta toiminnan olevan hyvin lapsilähtöistä. Joskus mietinkin tutkijan näkökulmaa ja sitä, että olivatko tilanteet aina ns. normaaleja vai aiheuttiko läsnäoloni jonkinlaista ”painetta” tai muuta vastaavaa työntekijöissä tai heidän työskentelyssään.

5.1 Lapsilähtöisyyttä tarkastelemassa Satulinnan päiväkodissa

Lähdin tutkimuksessani selvittämään sitä, miten Satulinnan päiväkodin kasvattajat ymmärtävät lapsilähtöisyyden ja miten he sen määrittelevät. Halusin myös samassa yhteydessä kysyä heiltä sitä mitä lapsilähtöisyys on Satulinnan päiväkodissa. Halusin myös selvittää mitä mieltä he itse ovat siitä, toteuttavatko he itse työssään lapsilähtöistä varhaiskasvatusta.

”Se on tavallaan se kasvatustyön perusta, yksilöllistä huomioimista ja kyllä me pidetään sitä kasvatustyön perustana ja sitten sitä yksilöllistä huomioimista, jokainen taitotason mukaan ja jokainen mieltymysten mukaan ja yritetään tukea niitä.”

Haastattelussa kysyin kasvattajilta miten tai millä sanoin he määrittelevät lapsilähtöisyys käsitettä. Siihen ei haastattelussa tullut yhtä selvää tai yksiselitteistä vastausta. Jokainen vastaus oli erilainen ja tietysti ainutlaatuinen. Yhtäläisyyksiä oli vastauksissa kuitenkin paljon ja esimerkiksi kasvattajat arvioivat heillä toteuttavaa lapsilähtöistä varhaiskasvatusta monella eri tavalla. Lapsista lähtevät ideat ja projektit tulivat esille myös vastauksista. Lasten ideoiden ja projektien kautta moni

vastaajista koki lapsilähtöisyyden pääsevän parhaiten esille ja kokivat sen olevan lapsilähtöistä ajattelua parhaimmillaan.

”Kun ajattelee koko päiväkotia niin ehkä ne semmoiset projektit, joita täällä on. Niin noista lapsista kumpuaa semmoista mielenkiintoa, näistä isommista varsinkin niin koittaa huomioida, että ne lähtee siitä jostain kehittelemään. Ja varsinkin viime vuonna kun täällä oli isompaa sakkia niin ne sitä ritariteemaa, siitä niinku keksi ja teki niinku sitä draamahetkeä. Siihenkin saada sitä vastausta mitä ne lapset haluaa tai mitä ne oli ajatellut, mitä voisi seuraavaksi tapahtua...”

Kasvattaja toi vastauksessaan esille sen, että on tärkeää normaalissa arjessa ja normaaleissa tilanteissa huomioida ja keskittyä lapseen ja lapselle tärkeisiin asioihin. Kyseisestä vastauksesta voisi päätellä, että kasvattaja kokee, että lasta kuunnellaan ja huomioidaan opetuksellisissa tilanteissa, mutta pitää yhtä tärkeänä, että arjen tilanteita ja lapsen huomioimista niissä.

”Se on sitä että kuunnellaan lasta erilaisissa tilanteissa ei vaan niinku jossain niin sanotuissa vaan ihan opetuksellisissa tilanteissa vaan päivittäisissä tilanteissa ja jaksetaan keskittyä siihen mikä niinku arki päivässä, jaksettais keskittyä siihen mitä lapsi sanoo, eli se ei oo pelkästään vaan sitä, että saadaan ideoita siihen, että niitä voidaan toiminnassa suorittaa. Lapsilähtöisyys on myös sitä, että lapsi kertoo jotain asiaa niin aikuinen kuuntelee ja kenties laittaa sen mieleensä ja siihen voidaan palata vielä toisella kertaa tai toisessa yhteydessä ja tuntee lapsen.”

Kasvattaja tuo vastauksessaan esille se, että hän kokee Satulinnassa jokaisen kasvattajan toteuttavan lapsilähtöisyyttä omasta näkökulmasta. Vastaaja tuo esille sen, että olisi tärkeää, että koko päiväkodissa yhtenäinen linja lapsilähtöisen varhaiskasvatuksen toteuttamiseen.

”Pitäis olla vielä enemmän yhteistä linjaa lapsilähtöisyyden toteuttamiseen, mutta nyt jokainen toteuttaa sitä omasta lähtökohdastaan. Nyt se on enemmän yksilöstä lähtevää.”

Yhtäläisyyksiä löytyi kuitenkin esimerkiksi siinä, että lähes jokainen kasvattaja oli sitä mieltä, että lapsilähtöisessä varhaiskasvatuksessa toiminnan perustana on lapsen kuunteleminen ja huomioiminen. Lapsilähtöisyyttä he määrittelivät muun muassa lasten ehdoilla toimimisella sekä lapsen kuuntelemisen.

”No ainakin varmasti sitä, että lapsi oppii siihen että heitä kuunnellaan jo pienestä pitäen ja lapsenkin kanssa voi keskustella, lapsi tuntee itsensä tärkeäksi silloin, aikuinen on kiinnostunut siitä mikä lasta kiinnostaa, sitten noissa pienissä se, että se lapsilähtöisyys on turvallisuutta, sitä että meilläkin on onneksi niin pieni ryhmä niin siinä pystyy niin yksilöllisesti huomioimaan ja tuolla voi sanoa, että tuntee jokaisen lapsen hyvin ja tietää ne lapsen tarpeet”

Kysyttäessä lapsilähtöisyydestä ja sen määrittelystä vastaajat kokivat lapsen kuuntelemisen tärkeimpänä asiana. Haastatteluissa tulikin esille se, että lasta kuunnellessa lapsen tarpeet tulevat selkeämmin esille. Myös se, että kuunteleminen ei tarvitse olla vieressä oloa, vaan joskus saattaa riittää se, että on kuulolla ja vie sitä kautta asioita eteenpäin.

”Kun sä oot siinä lapsiryhmässä läsnä, kuuntelet oot korvat ja silmät avoinna, kuuntelet mistä ne lapset ovat kiinnostuneita.”

Näiden teoreettisten määrittelyjen lisäksi jotkut kasvattajista ajattelivat lapsilähtöistä varhaiskasvatusta hyvin käytännönläheisten esimerkkien kautta. Leikki nousi monessa haastattelussa esille ja lapsen omaehtoisen leikin tukeminen ja korostaminen koettiin hyvin lapsilähtöiseksi toiminnaksi.

”Paljon vapaata leikkiä, lapsi saa valita mitä tekee ja kenen kanssa. Paljon välineitä saatavilla, taidenurkka pelinurkka....”

Vastauksissa tuli selkeästi esille aikuisen osallisuus lasten leikeissä ja leikin ohjauksessa. Jotkut vastaajista olivatkin sitä mieltä, että aikuisella on vastuu leikin sujumisesta.

”Leikin ohjausta, aikuinen tuomaan leikkiin lisää kiinnostuksen kohteita ja leikki olisi jatkuvaa.”

Joistakin vastauksista tuli esille myös yhteistyö vanhempien kanssa ja sen merkitys lapsilähtöisen varhaiskasvatuksen toteuttamisessa.

”Kyllä lapsilähtöisyys on tärkeintä, se että lapsi huomioidaan ja nähdään täällä hoidossa ettei se oo vaan sitä, että tänne tullaan askartelemaan päiväksi ja sitten jos päivän päätteeks´ vanhemmat kysyy jotain lapsesta, niin me ei oikeasti todellisuudessa tiedetä yhtään mitään, kun ei olla huomioitu niin että kyllä on tärkeä asia, että täällä henkilökunnasta jokainen tuntee sen lapsen.”

Myös ristiriitoja vastauksien välillä syntyi. Vastaajista kaksi oli sitä mieltä, että lapsilähtöisyydestä puhutaan paljon, mutta arjessa lapsen kuunteleminen ja vaikuttaminen jää hyvin vähäiseksi. Vastauksissaan he toivat esille sitä, että arjessa on usein kiire ja kun tekee itse niin se helpompaa arjen sujumisen kannalta.

”Tärkeää että varhaiskasvatus on lapsilähtöistä, enemmän pitäis kuunnella lasta ja olla lasten kanssa. Jämähdetty vanhoihin, ” aina on tehty näin”. Tärkeää, että lapsi pääsis itse vaikuttamaan mitä tehdään ja miten lapsi kokis että hän saa vaikuttaa tekemisiinsä.”

Päiväkodin arjessa yhteiset linjaukset ja yhteiset tavoitteet tulee olla jokaisen kasvattajan kasvatustyön taustalla. Tärkeää on, että lapsi nähdään yksilönä ja tavoit-

teena tulisi olla hyvinvoiva lapsi. Myös kaikessa toiminnassa lapsen etu tulee olla etusijalla. Tärkeintä on, että lapsella on hyvä ja turvallinen olo ja häntä ympäröivät turvalliset puitteet ja ennen kaikkea turvalliset aikuiset.

5.2 Lapsi yksilöllisenä toimijana

Lapsen yksilöllinen huomioiminen ja lapsen yksilöllisyyden kunnioittaminen nousivat esiin tärkeänä asiana haastatteluissa. Tutkimuksessani halusin selvittää, miten Satulinnan päiväkodissa lapsen yksilöllisyys otetaan huomioon?

”Siellä otetaan huomioon yksilölliset tarpeet ja ne on niin pieniä niin otetaan huomioon heidän tavat. Esimerkiksi jollakin joku nukkumisrituaali otetaan se huomioon se siinä vaiheessa kun mennään nukkumaan. On tottunut nukkumaan syliin tai silittelyyn niin otetaan se huomioon tai ruokailuajoissa joustetaan.”

Vastauksessa kasvattaja toi esiin omaa näkemystään siitä, miten heidän osastolla lapsen yksilöllisyyttä huomioidaan. Vastaja kokee, että yksilöllisyyttä ovat esimerkiksi arjen totuttujen tapojen vaaliminen.

”Meillä ainakin ryhmässä, että vaikka ne ei osaa puhua me osataan kuunnella niitä lapsia, että sen näkee eleistä, ilmeistä, ääntelystä ja kaikesta, että mitä ne haluaa ja se on justiin sitä mun mielestä lapsi lähtöisyyttä, että oppii tuntemaan lapsen niin, että.”

Myös lapsen yksilöllinen huomioiminen toi monenlaisia vastauksia ja ristiriitoja vastausten välille. Osa vastaajista koki, että lapsen yksilöllisyys ei tule tarpeeksi esille Satulinnan päiväkodissa. Tähän syyksi vastaajat toivat esiin muun muassa sen, että henkilökunnan ”vajaus” päiväkodissa on melko jatkuva.

”Aina on ne hienot suunnitelmat, henkilökunta tiukkaa. Lapsen yksilöllisyys kärsii siinä. Aikuinen ei pysty sitä yksilöllisesti huomioimaan. Isoa sakkia viedään pienellä henkilökunnalla.”

Joissakin vastauksissa kasvattajat toivat esiin erittäin tärkeänä pienryhmätoiminnan ja sen tuomat edut lapsen yksilöllisen huomioimisen näkökulmasta. Vastaajat toivat esille muun muassa sen, että pienryhmätoiminnassa lasta pystyy heidän mielestään paremmin huomioimaan yksilöllisesti. Jokaiselle lapselle pystyy antamaan enemmän aikaa pienryhmätoimintaa toteuttaessa.

”Lapsi tulee kuulluksi, kunnioitetaan ja arvostetaan lapsen omia näkemyksiä. Yritetään jokaista omana yksilönä viedä eteenpäin. Pienryhmätoiminta tosi hyvä, huomioimaan ja havainnoimaan pystyy pienryhmissä tekemään.”

5.3 Vuorovaikutuksen merkitys lapsilähtöisessä varhaiskasvatuksessa

Hyvä ja toimiva vuorovaikutus on oleellinen osa laadukasta ja lapsilähtöistä varhaiskasvatusta. Vuorovaikutus aikuisten välillä sekä lapsen ja kasvattajan välinen vuorovaikutus on oleellinen osa lapsilähtöisyyttä.

Aikuisen tehtävänä on tarjota lapselle turvallista vuorovaikutusta, jossa lapsi voi testata ja kokeilla rajojaan ja luottaa siihen, että aikuinen asettaa rajat. Rakkaus ja välittäminen eivät saa olla ehdollisia lapsen hyvään tai huonoon käytökseen. (Mikkola & Nivalainen 2009, 20).

Pienen lapsen oppiminen tapahtuu aina vuorovaikutuksen kautta kun lapsi ja aikuinen kohtaavat jakaakseen kokemuksiaan, käsityksiään ja tietojaan. Vuorovaikutuksen myötä lapsella on mahdollisuus saada psyykeelle aikuisen kannattelevaa vuorovaikutusta silloin kun lapsi sitä tarvitsee. (Mikkola & Nivalainen 2009, 33).

Halusin tutkimuksessani selvittää sitä, miten tai millä tavoin kasvattaja työssään on tukemassa lasten välistä vuorovaikutusta. Myös aikuisen ja lapsen välinen vuorovaikutuksella on tärkeä merkitys arjessa. Haastatteluissa kysyin vuorovaikutuksesta ja siitä, miten kasvattajat ovat työssä tukemassa lasten vuorovaikutusta ja miten he yleisesti kokevat vuorovaikutuksen tärkeyden ja sujuvuuden arjen kasvatustyössä? Haastatteluissa tuli esiin monenlaisia ajatuksia ja myös kritiikkiä.

”Osastolla pystytään hyvin keskustelemaan ja samansuuntaiset ajatukset. Koko talossa, onko asiaa ajateltu?”

Joissakin vastauksissa vuorovaikutuksen merkitystä korostettiin ja se koetaan olevan tärkeä ”työväline” arjen erilaisissa tilanteissa. Se voi olla hyvinkin konkreettista varhaiskasvatuksessa.

”Leikissä mukana sanoittamassa mitä toinen tarkoittaa, kun toinenkaan ei välttämättä oikein ymmärrä, siellä pitää toimia sellaisena puheäänänenä ja selittää toiselle mitä toinen yrittää sanoa tai haluaa ja koittaa luoda niille sellaista turvallista ilmapiiriä, jossa uskaltaa näyttää ne hyvät ja huonot fiilikset ja sitten sitä että perusjuttuja että opitaan olemaan toisen kanssa...”

Lasten kanssa käydyt keskustelut tulivat vastauksissa usein esille kysyttäessä lasten ja aikuisten välisestä vuorovaikutuksesta. Juttelut tai erikseen järjestetyt tuokit lasten kanssa koetaan tärkeinä asioina. Kasvattajien mukaan silloin pystytään hyvin sujuvaan vuorovaikutukseen lasten kanssa.

”Meidän osastolla on hirveän hyvä ilmapiiri, puhutaan paljon ja vuorovaikutus toimii, me jutellaan paljon lasten kanssa.”

Haastateltavat kokevat vuorovaikutuksen tärkeänä asiana arjessa. Jatkuva ja turvallinen vuorovaikutus aikuisten välillä ja myös aikuisen ja lapsen välillä ovat luomassa turvallista ja rakentavaa ilmapiiriä. Lapsen näkökulmasta leikissä ja leikin

jatkuvuudessa tarvitaan usein kasvattajan ammattitaitoa niin, että voidaan toteuttaa esimerkiksi pitkäkestoista leikkiä. Vastauksessa kasvattajat toivat esille muun muassa sen, että hänen tehtävä ja merkitys on vuorovaikutuksellinen lasten leikeissä. Joskus leikkitilanteissa kasvattajan täytyy olla se, joka puhuu ja toimii lasten välisenä ”puhemiehenä”.

”Sivusta katsoja, leikin ylläpitäjä. Sekaannun tai en, omasta ammattitaidosta kiinni. Monesti leikin aloittaja ja ylläpitäjä... rohkaista lasta leikkimään”

Vuorovaikutus toisten lasten ja aikuisten kanssa on aina lapselle paitsi palkitsevaa myös kuluttavaa. Ristiriitatilanteita syntyy usein ja ratkaisumalleja ei vielä hallita. Vallankäyttöä opetellaan ja aikuista tarvitaan usein ohjaamaan tilanteita. (Mikkola & Nivalainen 2009, 19).

”Aikuinen, kun jaksaa vaan lasta kuunnella... oppimista lapsella ja aikuisella, vuorovaikutuksessa, että osaa ja haluaa kuunnella sitä lasta.”

Mikkolan ja Nivalaisen (2009, 20) mukaan jo hyvin pieni lapsi osaa lukea ympäristönsä tunnekieltä. Se tapa, jolla aikuinen huomioi ja kohtaa lapsen sekä vastaa hänen tarpeisiinsa, herättää aina erilaisia tunteita kuten mielihyvää ja turvallisuutta tai pelkoa ja turhautumista. Perusturvallisuus kehittyy ja vahvistuu jokapäiväisissä arjen kohtaamisissa aina kun lapsi saa osakseen hyväksyntää ja läheisyyttä.

”Ilmapiiri pitää olla turvallinen ja lämminhenkinen, että sen lapsen on siellä hyvä olla. Ja totta kai se vaikuttaa siihen lapsilähtöisyyteen, osataan kuunnella sitä lasta ja osataan pysähtyä sitä kuuntelemaan. Siihen vaikuttaa just se että ei saa sijaisia, ei oo työntekijöitä tarpeeksi niin siellä kiristyy kaikkien pinna, kaikki on väsyksissä ja kukaan ei ehdi kuuntelemaan sitä lasta, sen pitää selviytyä päivästä läpi. Aikuisista sen näkee ja siinä ei lapsilähtöisyydestä voi todellakaan puhua.

Kun se ilmapiiri on silloin kireä ja se näkyy. Silloin yleensä ne lapsetkin temppuilee kaikkein eniten.”

Haastattelujen edetessä useissa vastauksissa tuli esille jo aiemmin mainittu ajoittainen henkilökunnan ”vajaus” on vaikuttamassa työyhteisössä niin ilmapiiriin kuin myös lapsilähtöisyyteen. Kasvattajat kyseenalaistivat sen, että voidaanko puhua lapsilähtöisyydestä, jos henkilökunnassa on vajausta. Monen Satulinnan kasvattajan mukaan henkilökunta vajaus peilaa suoraan lasten arkeen.

5.4 Lapsilähtöisyyttä toimintaympäristöön

Halusin tutkimuksessani selvittää kasvattajien näkökulmasta sitä, mitä asioita he kokevat toimintaympäristössä olevan niitä seikkoja, jotka ovat edistämässä ja tukemassa heitä lapsilähtöisen varhaiskasvatuksen toteuttamisessa.

”Mahtavat tilat, jossa pystyy toteuttamaan ja paljon pieniä tiloja ja tilojen muunneltavuus, puitteet ja ympäristö on sillälaila kyllä niinku viimeisen päälle.”

Satulinnan päiväkodissa kasvattajat kokivat, että uudet tilat ovat tukemassa heitä heidän kasvatustyössään ja ennen kaikkea antamassa uusia, erilaisia mahdollisuuksia arjen tilanteisiin.

”No totta kai niinku toimivat tilat ja se, että on lapsille virikkeitä, leluja, paperia, kyniä ja ne on lapsen käden ulottuvilla ja se saa itse valita mitä tekee, mitä leikkii ja mihin leikkiin menee, millä leluilla siellä leikkii....”

Lapsilähtöisen varhaiskasvatuksen toteuttaminen koetaan olevan helpompaa, kun tilat ovat asianmukaiset ja virikkeelliset ja tilojen muunneltavuus on mahdollista tarpeen mukaan. Myös lelujen, pelien ja askartelu ym. materiaalien saatavuus on

helppoa ja ne kaikki ovat lasten ulottuvilla. Näin ollen lapset pystyvät itse valitsemaan materiaalia esimerkiksi askarteluun tai pienempikin lapsi saa valita mieleisensä lelun leikkejään varten.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyöni johtopäätöksissä kokoan tekemästäni tutkimuksesta saatuja tuloksia ja peilaan niitä tämän opinnäytetyön alkupuolen teoria osuuteen. Lapsilähtöisyyttä voidaan määritellä monella eri tavalla. Sitä voidaan tutkia esimerkiksi lapsen kehityksen ja kasvatuksen asiantuntijoiden näkemysten ja tutkimusten pohjalta. Mutta kuitenkin varhaiskasvatuksen arjessa lapsilähtöisyyttä ovat mielestäni kaikkein se toiminta, jossa kasvattaja toimii lapsen edun mukaisesti niin, että lapsella on hyvä ja turvallinen olo. Usein saatetaankin ymmärtää lapsilähtöisyys liian teoreettisena ja hienona oivalluksena ja ei välttämättä ajatella omaa arjen toimintaa lapsilähtöiseksi vaikka toiminta saattaa ulkopuolisen silmin olisi hyvinkin lapsilähtöistä. Havaintojen kautta pääsin näkemään päiväkodin jokaisen osaston normaalia arkea. Itse olin hyvin tyytyväinen näkemääni ja kuulemaani. Ristiriitaisuutta mielestäni aiheutti se, että itse olen havaintojeni perusteella pääosin sitä mieltä, että Satulinnan päiväkodissa lapsen etu on keskeisenä näkökulmana varhaiskasvatuksessa. Näkemykseni mukaan Satulinnassa toiminta pohjautuu lapsen yksilölliseen sekä lapsen tarpeiden huomioimiseen ja lapsen kuuntelemiseen. Kuitenkin haastattelujen yhteydessä tuli joistakin vastauksista ilmi se, että Satulinnassa koettiin olevan puutteita ja ristiriitaisuuksia, kun tarkastelussa on lapsilähtöisyys ja sen toteuttaminen. Saattaa olla, että osittain myös työntekijöiden asenteet ovat vaikuttamassa lapsilähtöisyyden toteuttamisessa. Ehkä niissä olisi vielä parantamisen varaa. Toisaalta on tärkeää, että kasvattajien näkemykset tulevat tutkimuksessa mahdollisimman hyvin esille.

Lapsilähtöisyys Satulinnan arjessa. Rousseau'n mukaan lapsen omaehtoisen kiinnostuksen herääminen on välttämätöntä lapsen oppimiselle. Hän vaati omista näkemyksissään, että lapsen kehitysvaiheet huomioidaan opetuksessa ja jokaista lasta tulisi kunnioittaa yksilönä. Teemahaastattelussa halusin selvittää jokaisen kasvattajan oman näkemyksen siitä, mitä on lapsilähtöinen varhaiskasvatus ja mitä se on Satulinnan päiväkodissa.

Satulinnan päiväkodin kasvattajat ymmärsivät lapsilähtöisyyden tarkoittavan lapsen kuuntelemista, yksilöllistä huomioimista, lapsen tarpeiden huomioimista ja

kunnioittamista. Joissakin vastauksissa tuli kuitenkin esille henkilökunnan vajoisuus, joka on usein vaikeuttamassa arjen tilanteita. Useamman kasvattajan mielestä se johtaa siihen, että osastoilla on kiire, jolloin lapset ja heidän tarpeet jäävät vähemmälle huomiolle. Mikkola ja Nivalainen (2009) kirjoittavat kirjassaan, että kiireetön ja vuorovaikutuksellinen arki on mahdollista, kun niin halutaan. Heidän mielestään arjessa ei pitäisi olla kiirettä vaan lapsilla on oltava aikaa tehdä asioita kaikessa rauhassa. Kiireetön arki on aina tietoinen valinta. Se syntyykin hyvän suunnittelun ja organisoinnin kautta.

Kuitenkin on tärkeää muistaa, että jokainen kasvattaja on omalta osaltaan edesauttamassa lapsilähtöisyyden toteutumista. Haastattelussa tulikin esille, että Satulinnan päiväkodissa puhutaan paljon lapsilähtöisyydestä ja esimies on heitä muistuttamassa lapsen edusta ja kuitenkin arjessa tulee usein eteen tilanteita, että lapsilähtöisyys jää kiireen alle.

Lapsi yksilöllisenä toimijana. Haastatteluissa pääasiassa vastaajat kokivat, että Satulinnan päiväkodissa pystytään huomioimaan jokainen lapsi yksilöllisesti. Myös lapsen tarpeisiin he kokivat pystyvänsä vastaamaan hyvin. Arjessa lapsen yksilöllisyys otetaan huomioon esimerkiksi pienten osastolla joustavissa ruokailu – ja uniajoissa. Myös vastaajat kokivat, että he pystyvät olla lapsi yksilöllisesti tukemassa lapsia eri oppimistilanteissa ja omatoimisuuden tukemisessa. Kasvattajat kokivat, että tukemisen muotoja ovat muun muassa lasten kannustaminen ja kehuminen ja näin ollen lasta tulee huomioiduksi yksilöllisesti.

Päiväkodissa lapsi tulee huomioida yksilönä, mutta aina niin, että hän on samalla myös osa yhteisöä. Kuitenkin vaikka lasta huomioidaan yksilöllisesti tulee ottaa huomioon se, että lapsi on myös osa suurta yhteisöä, jossa jokaisen tarpeisiin kasvattajat pyrkivät vastaamaan. Silloin väistämättä tulee eteen tilanteita, että lapsi joutuu ottamaan huomioon sen, että omia haluja ja tarpeita joutuu säätelemään ja odottelemaan vuoroaan.

Havaintoja tehdessäni kiinnitin erityistä huomiota siihen, että Satulinnassa kasvattajat ottivat lapsen hyvin yksilöllisesti huomioon. Arkisessa tiimellyksessä saattaa usein olla vaikeaa huomioida lasta henkilökohtaisesti. Näiden havainnointikertojen aikaan kiinnitin huomiota erityisesti siihen arjessa tapahtuvaan toimintaan ja lap-

sen huomioimiseen. Kun siellä lasten kanssa pelattiin, leikittiin, laulettiin, tehtiin esikoulutehtäviä tms. sain usein ilokseni todeta, että kasvattaja pystyi huomioimaan lasta hyvin yksilöllisestikin. Huomioiminen saattoi olla esimerkiksi lapsen kannustamista, lapsen avustamista tai jotain muuta yksilöllistä huomioimista. Jokaiselle lapselle on tärkeää se, että häntä huomioidaan yksilöllisesti.

Vuorovaikutus Satulinnan arjessa. Kasvatustyöstä voi tarvittaessa rajata pois monia asioita, mutta ei vuorovaikutusta. Läsnäolossa ja kohtaamisessa on työn ydin ja jokaisella arjen hetkellä on merkitystä. Kiireetön ilmapiiri mahdollistaa ja vahvistaa vuorovaikutusta ja kohtaamista ihmisten välillä. (Mikkola & Nivalainen 2009,28).

Kasvatusyhteisöt, kuten muutkin työyhteisöt elävät suurten muutosten aikaa. Kasvattajista on tullut vuorovaikutuksen ammattilaisia. (Kiesiläinen, 2002). Jatkuva ja toimiva vuorovaikutus on avain sujuvaan arkeen. Tärkeää työyhteisöissä on se, että kunnioitetaan toisen mielipiteitä ja annetaan arvoa jokaiselle yksilölle. Päiväkodissa se tarkoittaa sitä, että niin muiden kasvattajien kuin myös lasten mielipiteitä kuunnellaan ja kunnioitetaan. Tärkeää on se, että jokainen kasvattaja omassa työyhteisössään tulee kuuluuksi, mutta lapsen näkökulmasta tärkeää ja edun mukaista on se, että lasta kuunnellaan ja myös kuullaan.

Toimiva ja kunnioittava vuorovaikutus koettiin olevan tärkeä osa lapsilähtöistä varhaiskasvatusta toteuttaessa. Lapsen kuuntelemisen tärkeys ja se, että lapsen toiveita ja tarpeita halutaan oikeasti kuunnella ja kunnioittaa koettiin tärkeäksi. Myös työyhteisössä jokaisen ”äänen” kuuleminen ja toisten mielipiteiden kunnioittaminen nähtiin tärkeänä asiana. Haastatteluissa tuli kuitenkin selvästi ilmi se, että Satulinnan päiväkodissa henkilökunnan välillä on ristiriitoja vuorovaikutuksen suhteen. Yleisesti osastojen sisällä koettiin vuorovaikutuksen olevan toimivaa, mutta eri osastojen sekä esimiehen ja henkilökunnan välisen vuorovaikutuksen koettiin olevan puutteellista.

Virikkeellinen toimintaympäristö. Toimintaympäristön turvallisuus ja virikkeellisyys koettiin tärkeinä tekijöinä peilattaessa sitä lapsilähtöiseen varhaiskasvatuk-

seen. Kasvattajat kertoivat, että toimintaympäristö on luomassa lapsille uusia oppimisen ja innostuksen lähteitä, mutta myös santamassa turvallisia puitteita kasvulle ja oppimiselle.

Lapsille taataan fyysinen ja psyykkinen turvallisuus. Toimintaympäristön puitteiden on oltava kunnossa, tarvitaan turvalliset sisätilat sekä turvallinen piha ulkoiluun. Ilmapiirin on oltava sellainen, jossa jokainen lapsi tuntee olevansa hyväksytty omana itsenään. (Mikkola & Nivalainen 2009, 28). Vastauksissa tuli esille, että Satulinnan päiväkodissa kasvattajat kokivat ilmapiirin hyvin sallivaksi ja niin, että jokainen lapsi saa olla sellainen kuin on, omine vahvuuksineen ja heikkouksineen. Myös kasvattajien välinen ilmapiiri ja yleinen ilmapiiri jokaisen vastaajan omalla osastolla koettiin hyväksi. Kuitenkin vastaajat kokivat, että koko talon yleisessä ilmapiirissä olisi kehittämisen varaa.

Työyhteisön sisällä turvallisuus tarkoittaa sitä, että yksikään työtoveri ei tuupi eikä tule tuupituksi henkisesti eikä fyysisesti. (Mikkola & Nivalainen 2009, 28.) Jokaisella on oikeus tulla nähdyksi ja kuulluksi. Tämä pätee niin lapsiin kuin kasvattajiinkin. Havainnointien aikaan kiertelin osastoilla ja katselin ympärille peilaten toimintaympäristöä lapsilähtöiseen ajatteluun. Satulinnassa tilat ovat uudehkot ja myös todella viihtyisät. Mielestäni Satulinnassa on hyvin otettu huomioon lapset ja lapsen oma ”valinnan vapaus” muun muassa leikkipaikan tai leikkivälineiden suhteen. Osastoilla tilat on saatettu merkitä kuvin ja samoin leikkivälineet ovat hyllyssä tai korissa, jotka on merkitty myös kuvin. Tämä helpottaa lasta hänen tehdessä valintaa leikkipaikan tai välineiden suhteen. Ulkona on leikkivälineitä ja mahdollisuuksia monenlaiseen leikkiin. Toimintaympäristössä mielestäni tärkeintä on ennen kaikkea fyysinen ja psyykkinen turvallisuus ja tasapaino.

7 POHDINTA

Olen erittäin tyytyväinen, että tässä opinnäytetyössäni lähdin hyvin läheltä seuraamaan Satulinnan päiväkodin varhaiskasvatusta, varhaiskasvatusympäristöä ja sitä kaikkea toimintaa. Havainnointikerrat päiväkodissa olivat tarpeellisia oman näkökulman saamiseksi ja siihen, että todella näin sitä heidän tavallista arkea. Kuten tässä tutkimuksessani on tullut esille, voidaan lapsilähtöisyyttä tarkastella monesta eri näkökulmasta. Tärkeintä on kuitenkin se, että normaalissa varhaiskasvatusympäristössä lapsi kokee olevansa turvallisessa ja virikkeellisessä ympäristössä, joka antaa lapselle mahdollisuuden oppimiseen ja kannustaa lasta oma-toimisuuteen. Lapsen estoton oppiminen, sosiaalisuuden ja vuorovaikutukseen kannustaminen ovat tärkeitä asioita turvallisuuden ja tavallisten jokapäiväisten tarpeiden rinnalla. On hyvä, että toimintaa arvioidaan, luodaan toimintatavat, tavoitteet ja arvot. Niiden pohjalta on hyvä lähteä työskentelemään, lapsilähtöisesti.

Tutkimuksessani eniten käyttämäni lähde on Kallialan, Kato mua! – kirja. Idea opinnäytetyön nimeksi tuli tästä kirjasta ja kuvastaa mielestäni hyvin lapsilähtöisyyttä. Käyttämäni lähde oli melko uusi ja tietoja oli hyvin syvällisesti ja laajasti pohdittu ja aukaistu. Toinen lähde, jota käytin paljon oli Mikkolan & Nivalaisen: Lapselle hyvä päivä tänään, joka oli myös erinomainen lähde. Kyseissä kirjassa asiat on esitetty hyvin arkikielellä ja asioita on pohdittu hyvin lapsilähtöisesti, lapsen edun kannalta.

Lähteitä oli melko hyvin saatavilla, mutta osa löytämästäni lähteistä oli melko vanhoja. Kuitenkin, oli hienoa huomata, että lapsilähtöisyydestä ja arjen kasvatustyöstä kirjoitetaan kirjoja ja nyt on aivan uusia lähteitä saatavilla. Hytösen (1992) Lapsikeskeinen kasvatus oli turvallinen lähde, joka on lapsilähtöisyyden alkulähteiltä asti tutkittua ja kirjoitettua tietoa. Lapsilähtöisen pedagogikaan antia kirja oli pullollaan.

Meidän kaikkien; nykyisten ja tulevien uusien kasvattajien on tärkeää arkisen aheruksen keskellä välillä pysähtyä miettimään niitä oman päiväkodin; oman työyhteisön arvoja ja tavoitteita, joita on ehkä yhdessä mietitty omaa toimintaa suunnitel-

taessa. Tätä tutkimusta tehdessä on tullut hyvin selkeästi esille se, että Satulinnan päiväkodissa on tulevaisuudessa tärkeää panostaa entistä enemmän yhteisten näkemysten ja linjojen vetämiseen. Monessa haastattelussa tuli esille, että heillä lapsilähtöisyys on usein esillä arjessa, mutta siihen ei heidän mielestään pystytä tarpeeksi ”tarttua”.

Tämän tutkimuksen jälkeen on mielestäni hyvä, että Satulinnan päiväkodissa jokainen kasvattaja tulee tiedostamaan, että lapsilähtöisyys ei ole pelkästään hieno- ja kasvatusteorioita ja näkemyksiä vaan yksi pedagoginen näkökulma monen muun hyvän rinnalla. Kuitenkin on ehdottomasti lapsen edun mukaista, että varhaiskasvatuksessa lapsen etu, lapsen kuunteleminen, lapsen yksilöllisyys ja sen kunnioittaminen sekä lapsen osallistuminen toiminnan suunnitteluun ovat erityisen tärkeitä ja arvostettavia asioita varhaiskasvatustyössä. Tosiasia on se, että työyhteisössä kukaan ei yksistään kannan pedagogista vastuuta vaan koko kasvattajayhteisö on vastuussa oman yhteisön pedagogisesta linjauksesta. Se on hyvä jokaisen kasvattajan muistaa.

Toivon, että tästä tutkimuksesta olisi ehkä jotain hyötyä tai tämä olisi innostuksen lähde jatkaa lapsilähtöisen varhaiskasvatuksen kehittämistä ja toteuttamista. Tulevaisuutta ajatellen olisi hienoa joskus nähdä tutkimus joka olisi vaikkapa tehty koko Seinäjoen alueella eri päiväkoteihin samasta aiheesta ja selvitetty Seinäjoen alueen päiväkotien varhaiskasvatuksen lapsilähtöisyyttä. Se tutkimus tulisi olemaan paljon laajempi ja vaatisi paljon enemmän aikaa ja paneutumista tähän tärkeään asiaan.

Tämän opinnäytetyön tekeminen oli aiheen kannalta itselleni erityisen mielenkiintoista ja haastavaa. Omat haasteensa toivat kuitenkin aikataulujen sovittaminen ja koulutehtävien ja oman sosiaalisen elämän yhdistäminen. Opinnäytetyön tekeminen on ollut melko pitkä prosessi ja on ollut pakko sietää keskeneräisyyttä ja antaa välillä aikaa omalle itselleen ja läheisilleen. Näin jälkeinpäin tietysti miettii, että monta asia olisi ehkä voinut tehdä toisella tavalla ja olisiko parityöskentely ollut toimivampi tapa tehdä tätä työtä. Haastatteluiden tekeminen ja niiden purkaminen

oli työläin vaihe, joka vei paljon aikaa. Tärkeintä on kuitenkin se, että niistä olisi saanut poimittua tärkeimmät ja oleellisimmat asiat tähän tutkimukseen.

Oman opinnäytetyöni aihe on mielestäni merkittävä oman oppimiseni kannalta. Minulle on tärkeää se, että tulevaisuudessa sosionomina (AMK) minä pystyisin olla kasvattamassa lapsia lapsilähtöisesti ja olisin lasta huomioiva, lasten tarpeista välittävä ja ennen kaikkea lämmin ja turvallinen kasvattaja. Olen monelle läheiselle todennutkin, että tämän opinnäytetyön tekemisen jälkeen koen, että minulla on entistä enemmän rakennusaineita lähteä työskentelemään varhaiskasvatuskentällä. Repussani on eväitä tulevia haasteita varten.

Toivon, että tämä opinnäytetyöni olisi Satulinnan päiväkodissa tukemassa kasvattajia lapsilähtöisen varhaiskasvatuksen toteuttamisessa ja kannustamassa heitä jatkamaan laadukasta työtään lasten parhaaksi. Toiveenani on, että tämä tutkimukseni olisi antamassa Satulinnan päiväkodin kasvattajille ja kaikille varhaiskasvatuksen kentälle työskenteleville kasvattajille mahdollisuuden pohtia omaa työskentelyä ja antaa mahdollisesti uusia ideoita omaan työhön ja sen kehittämiseen.

LÄHTEET

- Alasuutari, P. 1999. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.
- Alkula, T., Pöntinen, S. & Ylöstalo, P. 1994. Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. Porvoo Helsinki Juva: WSOY.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2000. Tutki ja kirjoita. 6.painos. Helsinki: Tammi.
- Hujala, E., Puroila, A., Parrila-Haapakoski, S. & Nivala, V. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Jyväskylä: Gummerus.
- Hytönen, J. 1992. Lapsikeskeinen kasvatus. Helsinki: WSOY.
- Kalliala, M. 2008. Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa? Helsinki: Gaudeamus.
- Karlsson, L. 2000. Lapsille puheenvuoro. Ammattikäytännön perinteet murroksessa. Helsinki: Edita.
- Kiesiläinen, L. 2002. Vuorovaikutus ammattina. Teoksessa: Helenius, A., Karila, K., Munter, H., Mäntynen, P. & Siren-Tiusanen, H. Pienet päivähoidossa: Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. Helsinki: WSOY. 254.
- Kinos, J. 2001. Lapsilähtöinen varhaiskasvatus. Teoksessa: E. Hujala (toim.) Puheenvuoroja lapsista ja varhaiskasvatuksesta: Varhaiskasvatus 90 Oy. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 30-38.
- Koivunen, P. Hyvä päivähoito. työkaluja sujuvaan arkeen. 2009. Juva: PS-kustannus.
- Kokljuschkin, M. Seikkailuun! Varhaiskasvatuksen seikkailukirja. 1999. Helsinki: Tammi.
- Kokljuschkin, M. 2001. Unelmien päiväkotii- Kohti parempaa oppimisympäristöä. Helsinki: Tammi.
- L 19.1.1973/36. Laki lasten päivähoitosta.

- Lummelahti, L. 1995. Lapsikeskeinen esiopetus. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2009. Lapselle hyvä päivä tänään - näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. Saarijärvi: Pedatieto.
- Ojala, M. 1992. Varhaiskasvatuksen perusteita ja haasteita. Jyväskylä: Gummerus.
- Seinäjoki. 2010. Seinäjoen kaupungin päivähoito 2010. [Viiitattu 12.2.2010]. Saatavissa: <https://www.seinajoki.fi/paivahoito/>
- Peltonen, H. Kasvattajana sosiaali- ja terveysalan ammateissa. 2000. Tampere: Tammi.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2003. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Oppaita 56. 11,45.
- Vehkalahti, R. 2007. Kehu lapsi päivässä. Hämeenlinna: Karisto.

